

МБУ СДК Хемчик

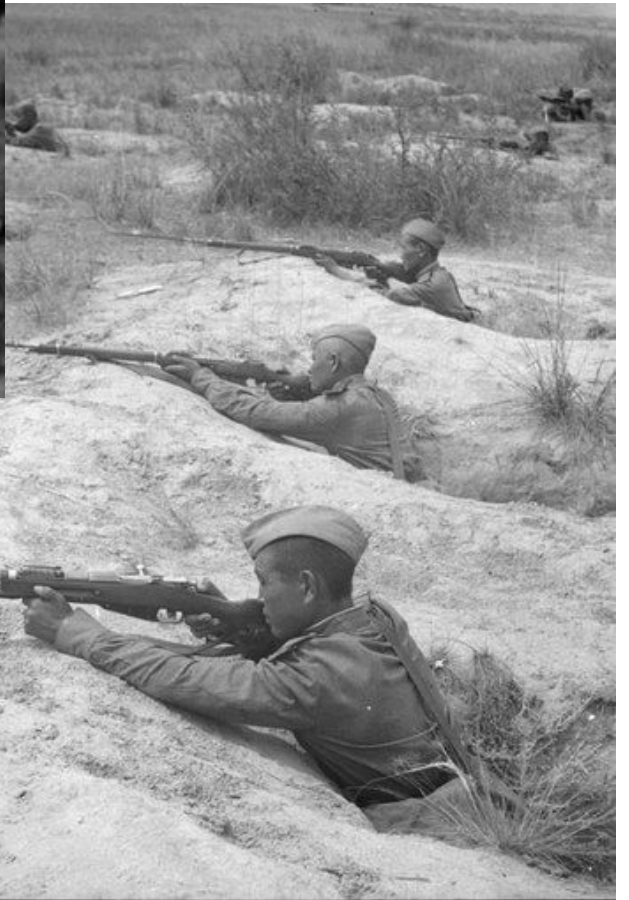
**Кым-даа, чуу-
даа
уттундурбаан**

АДЫГ-ООЛ ГРИГОРИЙ ЛОПСАН ОГЛУ

1916 чылда Бай-Тайганың Көөп-Сөөкке төрүттүнгөн. 1943 чылда дайынче чорупкан. Салчак Адыг-оолдуң маадырлыг чоруун Совет Чазак Ада-чурт дайыны орденниң I-ги чергези-биле демдеглээн, Тиилелгениң 40 чыл оюн таварыштыр Ада-чурт дайыны орденниң II-ги чергези-биле шаңнаткан. Кызылдың тудугларынга хөй чылдарда ажылдап тургаш пенсияже үнген.

АДЫГ-ООЛ ГРИГОРИЙ
ЛОПСАНОВИЧ

ДАНЗЫН-ООЛ САЛЧАК ДАРЖАА ОГЛУ

1923 чылда Бай-Тайганың Көөп-Сөөкке төрүттүнгөн. 1941 чылдан ТАРЭ кежигүнү, шеригже 1941 чылда келдирткен. Ровнонун чигир заводу дээш тулчуушкуннарга маадырлыг чоруктарын көргүскен. Сурмичи дээш тулчуушкунга аар балыглаткаш, 1944 чылдың төнчүзүндө чанып келген. Маадырлыг чоруун «Эрес-дидим чорук дээш» деп медаль-биле Совет Чазак демдеглээн. ТАР-ның Чазаа «Дайынчы шылгарал дээш» деп медаль-биле шаңнаан. Ол дайындан бут чок чанып келген. Тайбың үеде Салчак Данзын-оол Бай-Тайганың «Тиилелге» колхозунун үндөзилекчилериниң бирээзи. 1968 чылда мөчээн.

ДАНЗЫН-ООЛ
ДАРЖААЕВИЧ САЛЧАК

АДЫГБАЙ АЛЕКСЕЙ САЙЫН-ООЛОВИЧ

1920 чылда Бай-Тайганың Кара-Хөлге ядыы арат Хертек Сайын-оолдуң өг-бүлезинге төрүттүнгөн. 1941 чылга чедир Кара-Хөл сумузунга аревэ үүрүнүң секретарынга ажылдап чораан. 1943 чылдың августа фронтуже чорупкан. Ровнодан Сурмичи, Дубно чедир тулчуушкуннарның киржикчизи. 1944 чылда дайындан ээп келген. Бай-Тайга СЭКП райкомунга, «Кара-Хөл» колхозунун даргазынга, партком секретарынга ажылдап чораан. Пенсияже үнгеш Тээли суурга чурттап чораан. 1989 чылдың август 1-де мөчээн. Ада-чурт дайыны орденниң II-ги чергези-биле шаңнаткан.

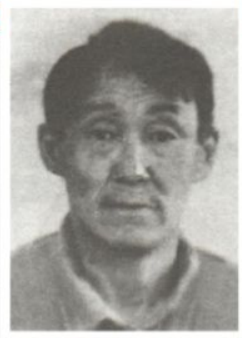

АДЫГБАЙ АЛЕКСЕЙ
САЙЫН-ООЛОВИЧ

ДАКПАЙ КУЖУГЕТ КАЛЧАН-ООЛОГЛУ

1923 чылда Бай-Тайганын Тээлиге төрүттүнгөн. 1942 чылда шеригже келдирткен. Танкыга удур боолаар взводтун бирги салбырынга Ровнону хостаарынга киришкен. Погорельцы дээш тулчуушкунга аар балыглаткан. Киев госпиталынга эмнелип дооскаш, өске шериг кезектери-биле Берлинге челир тулушкан. Ала-чурт дайыны орденнин ийиги чергези-биле. ТАР-нын Чазаа «Дайынчы шылгарал дээш» медаль-биле шаннаан. Тайбын үеле Кужугет Дакпай Хову-Аксынын кобальт тулуг эргелелинге тулугжулап, хөй чылдарда ажылдаан. 1976 чылда Хову-Аксынга мөчөөн.

ДАКПАЙ КУЖУГЕТ
КАЛЧАН-ООЛ
ОГЛУ

АГБААН ИРГИТ

ЭРТИНЕЕВИЧ

Агбаан Иргит Эргине оглу 1922 чылда Бай-Тайганын Көөп-Сөөкке төрүттүнгөн. Араттын Революстуг Шеринче 1942 чылда келдирткен. Саая Ала командылаан сапер взводунга шериг албаны эрттирип тургаш, дайында киржир күзелин илереткен. Дөрткү тыва эскадроннун 2-ги салбырынга Ровнонун чигир заводу дээш сегиржип алышкынга маадырлыгы-биле өлгөн.

ДАРЬЯА КУУЛАР НАМЗЫРАЙ УРУУ

1924 чылда Бай-Тайганын Шивилинге төрүттүнгөн. 1939 чылдан эгелеп Тыванын Аныяктарынын Революстуг Эвилелинин кежигуну. Кызылдын ортумак школазынга херек эргелекчилеп ажылдап турган.

Дайын шөлүнге эки турачы санинструктор Куулар Дарьяа дайынчы эрес-лидим чоруу дээш Ала-чурт дайыны орденнин I-ги чергези-биле, ТАР-нын Күч-ажыл ордени-биле шаннаткан.

Дайындан ээп келгеш ол өг-бүле тулуг-уруг-дарыглыг апарган. Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Тес-Хем районнарга Куулар Дарьяа (Дарьяа Олан-оол) партия – совет органнарынга ажылдап чораан.

Чуртталгазынын сөөлгү чылдарында ол Тыва даг-дугу комбинадынга партком секретарлап ажылдап турган. 1973 чылда дерзин кижилернин кара холундан өлгөн.

КУУЛАР ДАРЬЯА
НАМЗЫРАЙЕВНА

ЛОМБУУ ХЕРТЕК УСПУН ОГЛУ

1918 чылда Бай-Тайганын Көөп-Сөөкке төрүттүнгөн. 1938 чылдан ТАРН кежигуну. 1938 чылда Араттын Революстуг Шеринге шериг албаны эрттирген. Танкыга удур боолар взводунга Ровно дээш чаныш-сыныш чок демисежип тургаш, 1944 чылдын февральда маадырлыгы-биле өлгөн. Ровно хоорайда орнукшуткан.

ЛОМБУУ ХЕРТЕК
УСПУНОВИЧ

МАЙЫН-ТАРАА ИРГИТ САЙЫН-ХЕРЕЛ ОГЛУ

1922 чылда Бай-Тайганын Кара-Хөл сумузунга төрүттүнгөн. Араттын Революстуг шериниче 1941 чылда келдирткен. Каттышкан аьттыг полктун биче командирлер белегээр школазын чедишикнини дооскан, сержант. 1942 чылдан ТАРН кижигуну. Иргит Майын-Тараа 2-ги взволтун 2-ги салбырынга анаа дайынчы бооп дайыплажып чоруп турган. Ровнонун чигир заводунга немецтернин артык кужунге буээлеткеш улуг лейтенант Куулар Дончут база 13 гвардейжилер маалырлыгы-биле өлгеннер.

2-ги салбырынн командири Донгак Бегзи-Хуурак база ол хире гвардейжилер балыглатканнар. Взвод командиринин дузалакчызы Тулуш Сундуйну баштадыр арткан каш санныг дайынчыларны пулемет взводунга калышкан. Ровно облазынын он-он суурларын, чурттакчылыг черлерин хостаарынга Иргит Майын-Тараа маалырлыг чоруктарын көргүскен. Сурмичи дээш каш удаа бооп турган хан төгуушкуннуг тулчуушкуннарнын бирээзинге маалырлыгы-биле өлген. Сурмичи суурда орнукшуткан.

**МАЙЫН-ТАРАА ИРГИТ
САЙЫН-ХЕРЕЛ ОГЛУ**

НОРДУН ХОМУШКУ КУДУРУКПАЙОВИЧ

1918 чылда Бай-Тайганын Шуйга төрүттүнгөн. 1939 чылдан ТАРН кижигуну. Барыын-Хемчик кожуннун байысаакчызынга. ТАРЭ кожкомунун секретарынга дайынче чоруурнун бертинде ажыллап турган. Ушку взволтун бирги салбырынын дайынчызы. Деражно суурну хостааннарнын бирээзи. Ровно, Сурмичи база Дубно тулчуушкуннарынын илепкейлиг киржикчизи. Дубно дээш каш удаа болуп турган калыг-дошкун сегиржип алыпшкыннарнын уезинде маалырлыгы-биле өлген. Дубно хоорайда орнукшуткан.

**НОРДУН ХОМУШКУ
КУДУРУКПАЙОВИЧ**

САЛЧАК АМЫР-САТОВИЧ СЕРЕН-ДОНДУП

1920 чылда Бай-Тайганын Көөп-Сөөкке төрүттүнгөн. 1941 чылда шеригже келдирткеш, дайынчы эш-өөрү-биле Ада-чурт дайынчыне аьттанган. Ровно, Сурмичи дээш тулчуушкуннарга эрес-дидим чоруун көргүскен.

Тайбын уеле хереглекчилер нийтилелинге салыгжылап, склад эргелекчилеп тургаш пенсияже үнгөн. Оон хөрээн Кызыл Сылдыс ордени, Ада-чурт дайыны орденин ийиги чергези, «Дайынчы шылгарал дээш» база «Эрес-дидим чорук дээш» деп медальдар каастап чораан.

**САЛЧАК
АМЫР-САТОВИЧ
СЕРЕН-ДОНДУП**

САЛЧАК БАЛЧЫР ДЕЛГЕР ОГЛУ

1922 чылда Бай-Тайганын Шуйга төрүттүнгөн. Эки-турачы аьттыг эскадронун бирги взволдунун бирги салбырынын командири чораан. Ровно, Сурмичи, Дубно дээш тулчуушкуннарга салбырын билдилиг башкарып, эрес-маалырлыг чоруктарны чангыс эвес удаа кылган. ТАР-нын Күш-ажыл ордени, Ада-чурт дайынны орденин 1-ги чергези, өске-даа хөй дайынчы медальдарнын эдилекчизи. «Мурнакчы» совхозтун хову бригадазынга учетчиктеп, малчыннап чорааш, 1989 чылдын августа мөчөөн.

**САЛЧАК БАЛЧЫР
ДЕЛГЕР ОГЛУ**

ТЕЖЭЭКЕЙ САЛЧАК СЕРЕН ОГЛУ

1920 чылда Бай-Тайганын Көп-Сөөктүн Ооруг деп черге төрүттүнгөн. 1941 чылда шеригже келдирткен. 1942 чылдан ТАРН кежигүнү, Гвардиянын лейтенантызы Монгуш Доржу командылаан дөрткү взводтун командиринин дузалакчызы. Салчак Тээжекей – Ровно, Сурмичи, Дубно чедир тулчуушкуннарынын идепкейлиг киржикчизи. Оон эрес-маадырлык чоруун ТАР-нын Чазаа «Дайынчы шылгарал дээш» деп медаль-биле демдеглээн. Ол дайынлан чанып келгеш, 1944 чылда хөрээнче балыглаткан огунун хайындан мөчээн.

ТЕЖЭЭКЕЙ
САЛЧАК
СЕРЕН ОГЛУ

ОЧУР-ООЛ ИРГИТ ДУКТУГБЕЙ ОГЛУ

1921 чылда Бай-Тайганын Шуйда Багырык деп черге төрүттүнгөн. 1941 чылдан ТАРН кежигүнү. АРШ-ге 1941 чылда келдирткеш, оон эки тура-биле дайынче айттанган. Ровно, Сурмичи, Дубно база областын он-он суурларын хостаарынга киришкен. Иргит Очур-оолдун эрес-дилдим чоруктары Алдар орденин 1-ги чергези-биле Совет Чазак демдеглээн. Ол ышкаш ТАР-нын Чазаа ону Күш-ажыл ордени-биле шаннаан. Дайынчы эш-өөрү-биле тиңделгелиг чанып келгеш, Улуг-Хем районнун «Дружба» совхозунга ажылдап турган. Иргит Очур-оол аар арааш, 1949 чылда мөчээн.

ОЧУР-ООЛ ИРГИТ
ДУКТУГБЕЙ ОГЛУ

ЧАЛЗЫП САЛЧАК МАСКЫР ОГЛУ

1920 чылда Бай-Тайганын Көөп-Сөөкке төрүттүнгөн. 1942 чылдан ТАРЭ кежигүнү. Танкыга удур боолаар взводтун 1-ги салбырынга ПТР-нин бирги адыгжызы чораан. Ровнодан Дубно чедир тулчуушкуннарга маадырлык чорукту чангыс эвес удаа кылган. Ада-чурт дайыны орденин бирги чергези-биле шаннаткан. Салчак Чалзып Дубно тулчуушкуннарынын бирээзинге маадырлыгы-биле өлгөн. Дубно хоорайда орнукшуткан.

ЧАЛЗЫП САЛЧАК
МАСКЫР ОГЛУ

ЧУДУРУКПАЙ ИРГИТ ЭРТИНЕ ОГЛУ

1921 чылда Бай-Тайганын Шындазын деп черге төрүттүнгөн. 1941 чылда шеригже келдирткен, ол-ла чылын ТАРЭ кежигүнүнге кирген. Шериг мергежили – хол пулеметчүзү, часпас алыгжы. Ровно, Дубно дээш тулчуушкуннарга эрес-дилдим дайылдашкан. «Дайынчы шылгарал дээш» деп медаль-биле шаннаткан. Тайбын үеде Тээли совхозунга хөй чылдарда малчыннап ажылдаан, пенсияже үнгеш, 1982 чылда Тээлиге мөчээн.

ЧУДУРУКПАЙ ИРГИТ
ЭРТИНЕ ОГЛУ

ЧУДУРУК ХОМУШКУ ЭРТИНЕ ОГЛУ

1921 чылда Бай-Тайганын Тээлиге төрүттүнгөн. 1942 чылдан ТАРН кежигүнү, АРШ-че 1942 чылда келдирткен. Шериг мергежили – станоктуг пулеметчу. Ровнодан Дубно челдир калыг-дошкун түлчүүшкуннарга сагынгыр эрес-кашпагайы-биле чангыс эвес удаа маалдырлыг чоруктарны кылган. Тыва эки тұрачыларда каш санныг балыглатпаан дайынчыларнын бирээзи. Ала-чурт дайыны орденнин 1-ги, 2-ги чергелери, Республика ордени-биле шаннаткан. Бай-Тайганын Бай-Талга малчыннап чорааш 1982 чылда мөчээн.

**ЧУДУРУК
ХОМУШКУ
ЭРТИНЕ ОГЛУ**

Байыр Медип-оол Иргитович

1941 1945

ВЕЛИКАЯ
ОТЕЧЕСТВЕННАЯ

СЛУЖИЛИ В
КАВКАЗСКОЙ
АРМИИ
С 1941 ПО
1945 ГОД
СОВЕТСКИМ
ОТЕЧЕСТВЕННЫМ
ВОЙСКИМ
ПОДВИЖНИКАМ
И
НАСТАВНИКАМ

КАВКАЗСКОЙ
АРМИИ
С 1941 ПО
1945 ГОД
СОВЕТСКИМ
ОТЕЧЕСТВЕННЫМ
ВОЙСКИМ
ПОДВИЖНИКАМ
И
НАСТАВНИКАМ

